

Taras Marshalok
*Doctor of Economic Sciences, Docent,
Professor at the Department of Accounting, Auditing and Taxation
Khmelnytskyi National University;
Associate Professor at the Department of Political Science
Ukrainian Catholic University*

Маршалок Т.Я.
*доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Хмельницького національного університету;
доцент кафедри політичних наук
Українського католицького університету*

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-703-1-18>

**METHODOLOGICAL APPROACHES TO TEACHING
THE DISCIPLINE «TAXATION» IN THE CONTEXT OF
EDUCATIONAL DIGITALIZATION**

**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ
ДИСЦИПЛІНИ «ОПОДАТКУВАННЯ» В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ**

Сучасна підготовка фахівців зі спеціальності D1 «Облік і оподаткування» потребує переосмислення традиційної логіки викладання дисципліни «Оподаткування». Це зумовлено не лише динамікою податкового законодавства, а й глибшими змінами в середовищі податкового адміністрування, цифровізації публічних фінансів, розвитку аналітичних платформ, сервісів електронної взаємодії платника з державою та поширення інструментів штучного інтелекту. За таких умов методика викладання має бути зорієнтована не тільки на передавання знань про систему податків і зборів, а й на формування у здобувачів здатності діяти в реальному податковому середовищі, аналізувати складні ситуації, працювати з цифровими сервісами та приймати обґрунтовані рішення.

Методичні підходи до викладання дисципліни доцільно будувати на поєднанні чотирьох взаємопов'язаних вимірів: теоретичного, нормативно-правового, аналітичного та прикладного. Така логіка відповідає меті дисципліни, яка полягає у формуванні системи знань, умінь і практичних навичок у сфері організації податкової системи, порядку справляння податків, декларування та погашення податкових зобов'язань в Україні [2]. Водночас важливо, щоб кожен із цих вимірів не існував ізольовано. Теоретичний блок має пояснювати економічний зміст

податків [3], принципи податкової системи [4], критерії податкової справедливості, нейтральності та ефективності [5]. Нормативно-правовий блок повинен формувати здатність працювати з Податковим кодексом України [1], підзаконними актами, роз'ясненнями контролюючих органів і судовою практикою. Аналітичний вимір має розвивати вміння оцінювати наслідки податкових рішень для підприємства, домогосподарства та бюджету. Прикладний вимір повинен занурювати здобувача в моделювання реальних процедур податкової роботи.

У власній педагогічній практиці доцільним є використання проблемно-орієнтованого навчання, в основі якого лежить не механічне відтворення норми, а її застосування до конкретної господарської ситуації. Саме тому практичні заняття мають будуватися навколо кейсів, ситуаційних завдань, контрольних питань, тестів і обговорення альтернативних варіантів розв'язання. Такий підхід узгоджується з розробленими методичними рекомендаціями до дисципліни, де практичні завдання орієнтовані на засвоєння методики визначення об'єктів оподаткування, формування податкової та іншої звітності, а також на самостійне розв'язання ситуаційних завдань [2]. Перевага цього підходу полягає в тому, що студент навчається бачити не лише формулу розрахунку, а всю логіку податкового обов'язку: виникнення бази, вибір ставки, визначення строків, оцінку ризиків та можливих помилок.

Окреме місце у сучасній методиці викладання займає розробка цифрових шаблонів для розрахунку податкових задач. Йдеться не про спрощення навчання, а про підвищення його якості за рахунок структурування алгоритмів розрахунку. Цифрові шаблони в електронних таблицях або інтерактивних формах дають змогу представити податкове завдання як послідовність аналітичних кроків: ідентифікація об'єкта оподаткування, визначення бази, перевірка коректності ставки, врахування пільг, встановлення податкового періоду, формування підсумкового зобов'язання та перевірка результату. Використання таких шаблонів сприяє формуванню у здобувачів алгоритмічного мислення, зменшує частку технічних помилок і дозволяє зосередитися на змісті норми, а не на механічних обчисленнях. Особливо ефективним це є під час вивчення ПДВ, податку на прибуток, ПДФО, єдиного податку та місцевих платежів.

Ще одним важливим напрямом є застосування інструментів штучного інтелекту у викладанні оподаткування. Його використання має бути методично контрольованим і спрямованим не на підміну самостійного мислення, а на розвиток навичок перевірки, критичної оцінки та формування аргументованої позиції [6]. Практика показує, що ШІ може бути корисним у кількох аспектах: для первинного структурування складної податкової ситуації; для побудови порівняльних таблиць податкових режимів; для моделювання варіантів поведінки платника; для підготовки проєктів відповідей на ситуаційні завдання; для швидкого

виявлення дискусійних елементів у нормі. Проте здобувач повинен усвідомлювати, що будь-яка відповідь ШІ не є остаточним джерелом істини. Вона підлягає обов'язковій верифікації на основі чинного законодавства, офіційних роз'яснень та економічної логіки оподаткування. Саме тому доцільно вводити у навчальний процес окремі завдання, у межах яких студент порівнює власне розв'язання задачі з відповіддю, запропонованою ШІ, виявляє розбіжності та аргументує, яка позиція є коректною.

Суттєвий методичний ефект дає моделювання складних ситуацій у сфері адміністрування і справляння податків. На відміну від стандартної задачі, де всі параметри заздалегідь визначені, ситуаційне моделювання дає змогу відтворити неповноту інформації, часові обмеження, колізії норм, ризики процесуальних помилок та альтернативність рішень. Наприклад, студентам можна пропонувати сценарії, у яких підприємство змінює систему оподаткування, проводить імпорتنі операції, стикається з блокуванням податкових накладних, оскаржує результати перевірки або обирає між різними моделями податкової поведінки. Такий підхід формує не лише технічні навички, а й професійну здатність аналізувати податкові ризики, оцінювати наслідки управлінських рішень і будувати правову позицію. Він безпосередньо відповідає тим результатам навчання, які передбачають уміння аналізувати взаємовідносини платників податків і контролюючих органів, оцінювати наслідки податкових рішень та обґрунтовувати вибір підходів до виконання податкових розрахунків [2].

Важливою складовою викладання дисципліни є навчання користування інтерактивними податковими сервісами. Теоретичне пояснення порядку декларування, листування з контролюючим органом чи перегляду стану розрахунків з бюджетом не може повною мірою замінити практичне ознайомлення з цифровими інструментами. Тому до структури практичних занять доцільно включати демонстраційні або тренувальні модулі, присвячені роботі з Електронним кабінетом платника податків, електронною звітністю, відкритими даними податкової служби, сервісами перевірки статусів, податкових консультацій та інформаційних роз'яснень [6]. Для студентів це створює ефект наближення до реального професійного середовища. Вони починають сприймати податкове адміністрування не як абстрактний опис процедур, а як систему реальних дій, документів, строків і цифрових каналів взаємодії.

Значний педагогічний потенціал мають і онлайн-консультації або комунікація з практиками податкової сфери. Йдеться як про можливість залучення працівників податкової служби, бухгалтерів, аудиторів, податкових консультантів, так і про організацію навчальних зустрічей, під час яких обговорюються типові порушення, новації законодавства, судові кейси та типові труднощі у податковій роботі підприємств. Така практика важлива з кількох причин. По-перше, вона підвищує мотивацію здобувачів, оскільки демонструє прикладне значення дисципліни.

По-друге, вона знижує розрив між академічним викладанням і реальною практикою адміністрування податків. По-третє, вона дозволяє формувати професійну мову та навички комунікації у складних податкових питаннях.

У сучасних умовах доцільно також інтегрувати у викладання власні аналітичні матеріали викладача, присвячені публічним фінансам, податковій політиці, фіскальній стійкості, оцінці податкових реформ і бюджетним наслідкам окремих рішень. Така інтеграція має особливу цінність, оскільки дозволяє показати студентам зв'язок між мікрорівнем розрахунку податку та макрорівнем фіскальної політики держави. Студент починає розуміти, що податок є не лише елементом облікової техніки, а й інструментом реалізації державної політики, перерозподілу ресурсів, стабілізації та стимулювання економіки. Саме такий підхід дає можливість поєднати освітню, наукову і практичну компоненти дисципліни.

Підсумовуючи, слід наголосити, що методика викладання дисципліни «Оподаткування» повинна розвиватися у напрямі навчання через дію, аналіз і цифрову взаємодію. Ефективне викладання цієї дисципліни вже не може обмежуватися поясненням норм Податкового кодексу та виконанням типових арифметичних задач. Воно має поєднувати теоретичну глибину, нормативну точність, кейсовий підхід, цифрові шаблони розрахунків, використання інтерактивних податкових сервісів, контрольоване застосування штучного інтелекту та моделювання складних практичних ситуацій. Саме така методика забезпечує формування фахівця, здатного не лише правильно обчислити податкове зобов'язання, а й зрозуміти економічну логіку податкового рішення, оцінити його наслідки та діяти професійно в умовах сучасного цифрового податкового середовища.

Література:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Оподаткування : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності D1 «Облік і оподаткування» освітньо-професійних програм «Облік і оподаткування» та «Цифровий облік, податковий та митний контроль» / Маршалок Т. Я., Ченаш В. С. Хмельницький : ХНУ, 2026. 137 с.
3. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. Chicago : University of Chicago Press, 1976.
4. Musgrave R. A., Musgrave P. B. Public Finance in Theory and Practice. New York : McGraw-Hill, 1989.
5. Stiglitz J. E., Rosengard J. K. Economics of the Public Sector. New York : W. W. Norton & Company, 2015.
6. OECD. Tax Administration 2024: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies. Paris : OECD Publishing, 2024.